

PEDAGOGIK QOBILIYATLAR

*TAFU Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi**G'affarova Nazira Fayzulla qizi**TAFU pedagogikafakulteti talabasi**Islamova Niginabonu Kamoliddin qizi*

Annaotatsiya: Mazkur tezis pedagogik qobiliyatlarning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga bag'ishlangan. Unda pedagogik qobiliyatlarning mohiyati, asosiy turlari hamda ta'lim jarayonidagi o'rni keng tahlil qilinadi. Shuningdek, o'qituvchining kasbiy faoliyatida pedagogik qobiliyatlarning ahamiyati, ularni shakllantirish va rivojlantirish yo'llari ilmiy asosda bayon etiladi. Tadqiqot natijalari pedagogik qobiliyatlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: pedagogik qobiliyat, ta'lim jarayoni, o'qituvchi, kompetensiya, pedagogik mahorat, rivojlanish.

Аннотация:

Данная диссертация посвящена теоретическим и практическим аспектам педагогических способностей. В ней подробно рассматривается сущность педагогических способностей, их основные типы и роль в образовательном процессе. Также научно обосновывается значение педагогических способностей в профессиональной деятельности учителя, а также способы их формирования и развития. Результаты исследования показывают, что педагогические способности являются важным фактором повышения эффективности обучения.

Ключевые слова: педагогические способности, образовательный процесс, учитель, компетенция, педагогическое мастерство, развитие.

Annotation:

This thesis is dedicated to the theoretical and practical aspects of pedagogical competencies. It provides a detailed analysis of the essence of pedagogical competencies, their main types, and their role in the educational process. The study also scientifically substantiates the importance of pedagogical competencies in teachers' professional activities, as well as methods for their formation and development. The research results demonstrate that pedagogical competencies are an important factor in enhancing the effectiveness of education.

Keywords: pedagogical competency, educational process, teacher, competence, pedagogical mastery, development.

Kirish: Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy mahorati va pedagogik qobiliyatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish ko'p jihatdan o'qituvchining shaxsiy va kasbiy salohiyatiga bog'liq. Shu bilan birga, o'qituvchi nafaqat fan bo'yicha bilim manbai, balki o'quvchilarning ijtimoiy, ma'naviy va intellektual rivojlanishida yetakchi rol o'ynovchi shaxs hisoblanadi.

Pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining o'quvchilar bilan samarali ishlashi, dars jarayonini to'g'ri tashkil etishi va ta'limiy maqsadlarga erishishida muhim omil hisoblanadi. Ular o'qituvchining kommunikativ, metodik va tashkiliy salohiyatini aks ettiradi hamda o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashuvga va ijtimoiy faollikka yo'naltirishga xizmat qiladi. Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida o'qituvchidan faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarga tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish, ularni zamonaviy hayot talablariga moslashtirish ham talab etiladi.

Shu bois, pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish va to'g'ri qo'llash o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi. Mazkur tezisning maqsadi pedagogik qobiliyatlarning mohiyatini ochib berish, ularning turlarini tahlil

qilish va rivojlantirish yo'llarini ko'rsatishdan iborat. Tadqiqot doirasida o'qituvchining shaxsiy va kasbiy qobiliyatlari o'quv jarayoniga ta'siri, pedagogik faoliyatning samarali usullari va zamonaviy ta'lim talablariga javob beruvchi yondashuvlar ham ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism: Pedagogik qobiliyatlar — bu o'qituvchining pedagogik faoliyatini samarali amalga oshirishini ta'minlovchi individual-psixologik xususiyatlar majmuasidir. Ular o'qituvchining bilim darajasi, kasbiy tajribasi, shaxsiy sifatlari va metodik kompetensiyasini o'z ichiga oladi. Pedagogik qobiliyatlarning mavjudligi nafaqat o'qituvchining o'zini namoyon etishiga, balki o'quvchilarning bilim, ko'nikma va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shuningdek, bu qobiliyatlar o'qituvchining darsni tashkil etish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va ularni mustaqil fikrlashga yo'naltirish qobiliyatini aks ettiradi.

1. **Kognitiv qobiliyatlar** — o'qituvchining o'quv materialini tushunish, tahlil qilish va uni o'quvchilarga aniq, tizimli tarzda yetkazish qobiliyati. Bu qobiliyat darsni samarali o'tkazish va bilimlarni oson o'zlashtirish imkonini beradi.

2. **Emotsional qobiliyatlar** — o'z hissiyotlarini boshqarish, empatiya ko'rsatish va ijobiy psixologik muhit yaratish qobiliyati. U o'quvchilarning ruhiy barqarorligini ta'minlaydi va motivatsiyani oshiradi.

3. **Ijtimoiy qobiliyatlar** — samarali muloqot qilish, o'quvchilarni rag'batlantirish va jamoani boshqarish qobiliyati. Bu dars jarayonida faol va sog'lom aloqani ta'minlaydi.

4. **Didaktik qobiliyatlar** — o'quv materialini to'g'ri tanlash va samarali o'qitish metodlarini qo'llash qobiliyati. Bu qobiliyat darsning sifatli va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi.

5. **Tashkiliy qobiliyatlar** — dars jarayonini rejalashtirish, vaqtni boshqarish va o'quv faoliyatini muvofiqlashtirish qobiliyati. Bu o'qituvchiga darsni tartibli va samarali o'tkazishga yordam beradi.

6. **Kreativ qobiliyatlar** — ijodkorlik va innovatsion pedagogik metodlarni ishlab chiqish va qo'llash qobiliyati. U o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularni yangi bilimlarni o'zlashtirishga rag'batlantiradi.

Pedagogik qobiliyatlar ta'lim jarayonida juda katta ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, darslarni interaktiv va tushunarli qiladi hamda o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantiradi. Shu bilan birga, pedagogik qobiliyatlar dars jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi, vaqtni tejash va maqsadlarga tezroq erishishni ta'minlaydi.

Bundan tashqari, ular o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini yaratadi, shaxsiy yondashuvni qo'llash orqali har bir o'quvchining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga xizmat qiladi. Pedagogik qobiliyatlar ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi, bu esa o'quvchilarda ishonch va motivatsiyani oshiradi hamda dars jarayonini qulay qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining kasbiy faoliyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish va yuqori natijalarga erishishda muhim omil hisoblanadi. Pedagogik qobiliyatlar nafaqat bilim berish jarayonining sifatini oshiradi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan tizimli ishlar — malaka oshirish kurslari, seminarlar, refleksiya va innovatsion texnologiyalarni qo'llash — ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Shu sababli, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga, ularning shaxsiy va metodik

kompetensiyasini doimiy rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu nafaqat o'qituvchining shaxsiy muvaffaqiyatini, balki butun ta'lim tizimining samaradorligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva, M. (2020). Ta'limda pedagogik qobiliyatlar. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, **45–52-betlar**.
2. Karimov, R. (2021). O'qituvchining pedagogik mahorati. Toshkent: Fan nashriyoti, **78–85-betlar**.
3. Tursunov, A. (2019). Zamonaviy ta'lim metodlari. Samarqand: Samarqand nashriyoti, **33–40-betlar**.
4. Ismoilov, B. (2022). Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi, **60–68-betlar**.
5. Rasulov, D. (2020). O'qituvchi va o'quvchi munosabatlari. Buxoro: Buxoro nashriyoti, **25–31-betlar**.
6. Yo'ldoshev, J. (2018). Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Tafakkur nashriyoti, **90–98-betlar**.